

Τσαμαντιώτες

Ανδρέας Σ. Ευστρατίου

Ο Τσαμαντάς, όπως σχεδόν κάθε γωνιά της Ηπειρώτικης γης, δεν μπορούσε απο κείνα τα χρόνια να κρατήσει τα παιδιά του. «Μητριά πατρίδα» που λέει και ο ποιητής μας [Μιχάλης Γκανάς](#). Τα «φτενά» χωράφια του κι η λιγοστή οικόσιτη κτηνοτροφία μαζί κι ο στυγνός Τούρκος κατακτητής, γρήγορα-απ'τον 19ο αιώνα ακόμα- έδιωχναν τους Τσαμαντιώτες στη μακρινή ξενητεία. Ας δούμε πως περιγράφει ο Τσαμαντιώτης λόγιος και λαογράφος Νικόλαος Νίτσος την αποδημία των Τσαμαντιωτών τον 19ο αιώνα και στις αρχές του εικοστού.

«...και πολυπληθέστεροι ήδη ήρξαντο αποδημώντες εις Κωνσταντινούπολιν κυρίως. Ειργάζοντο εκεί προπάντων εν αρτοποιείοις ως ζυμωταί, ως διανομείς άρτου ανά τας συνοικίας και ως πωληταί ανά τας αγοράς και οδούς, τινές δ'αυτών κατόρθωσαν να αναδειχθώσι και ως διευθυνταί ιδίων αρτοποιείων σχηματίσαντες ικανήν χρηματικήν περιουσίαν.

...Κατά τας δύο τελευταίας δεκαετηρίδας του ΙΘ' αιώνος, ολίγοι τινές Τσαμαντιώται απεφάσισαν να διαπλεύσωσι και τον Ωκεανόν αποβιβασθέντες εις την ευδαίμονα δημοκρατίαν των Ηνωμένων Πολιτειών. Ούτοι μετά τινα έτη επιστρέψαντες εις την γενέτειραν με τα θυλάκια πλήρη χρυσών δολλαρίων ενέβαλον και εις άλλους ομοχωρίους των τον έρωτα της εις τας πέραν του Ωκεανού χώρας, μεταβάσεως.

Τοιουτοτρόπως ήδη μία και ημίσεια εκατοντάς νέων και ανδρών Τσαμαντιωτών εργάζονται εις διάφορα εργοστάσια της πολυβούου Συμπολιτείας η απασχολούνται με την πώληση οπωρικών ως πλανόδιοι. Η μεγαλειτέρα συγκέντρωσις αυτών ευρίσκεται εις την πόλιν Worcester Mass. Εκεί τινές αυτών έχουσι και ιδίας εργασίας, ως οι αδελφοί Δ. Βούκαλη, Αθαν. Κέντρος, Μιχ. Γ. Αλέξη, Ιωαν. Ζούλας, αδελφοί Κυράτση και άλλοι »

Φαίνεται πως κάπως έτσι βρέθηκαν οι παππούδες και οι προπαππούδες μας στην Πόλη και στη [μακρινή Αμερική](#). Και απο κείνο το μακρινό κουρμπέτι βοηθούσαν τις φαμίλιες τους να επιζήσουν, έχτιζαν τα γνωστά πέτρινα σπίτια στο χωριό και συχνά ευεργετούσαν και τον Τσαμαντά είτε ατομικά είτε μέσα απο την αδελφότητά τους «ο Άγιος Γεώργιος».

Ωστόσο οι Τσαμαντιώτες δεν μετανάστευσαν μόνο στο εξωτερικό. Είναι γνωστό το παραδοσιακό επάγγελμα των πανωχωριτών της Μουργκάνας. Καλαντζήδες. Πολλοί ήταν οι Τσαμαντιώτες καλαντζήδες που αναζητούσαν τον επιούσιο στην υπόλοιπη Ελλάδα. Στην αρχή στα χωριά της Αλβανίας και μετά στο Μωριά, την Ρούμελη, την Μακεδονία, την Θεσσαλία και όπου οι άνθρωποι

χρησιμοποιούσαν χαλκώματα και είχε πέραση η τέχνη τους.

Μετανάστες στην Αμερική την δεκαετία του

60

Γράφει ο Τσαμαντιώτης εκπαιδευτικός και συγγραφέας [Νικόλαος Σκόπας](#) στο βιβλίο του «Η περιοχή της Μουργκάνας»: «...Οι καλαντζήδες ξεκινούσαν απο τα χωριά τους με το έβγα του χειμώνα και πρίν απο την Μεγάλη σαρακοστή. ...Το ταξίδι κρατούσε μήνες κάποτε κι ολόκληρο χρόνο. Το «καζάντιο» του ξενητεμένου δεν ήταν πάντα ευκαταφρόνητο. Δέκα, πέντε η είκοσι χιλιάδες για την εποχή εκείνη ηταν ενα υπολογίσιμο εισόδημα, πληρωμένο όμως πολύ ακριβά. Οι ειδικές συνθήκες άσκησης του επαγγέλματος το έκαναν το πιο σκληρό και ανθυγιεινό απ'όλα τ'άλλα, ιδιαίτερα απάνθρωπο για τα ανήλικα παιδιά τους παραγιούς που έπαιρναν μαζί τους.»

Χαρακτηριστικό της μετανάστευσης των Τσαμαντιωτών, αυτή την εποχή μέχρι και το τέλος του εμφυλίου πολέμου, είναι οτι ξενητεύονται οι άνδρες. Οι γυναίκες με τις οικογένειες μένουν πίσω. Σκληρή, αβάσταχτη η ζωή της Τσαμαντιώτισας που μένει πίσω, όπως άλλωστε η ζωή της Ηπειρώτισσας γενικά.

Γεννάει και κουναράει παιδιά μέσα σε δύσκολες και πρωτόγονες συνθήκες, περετεύει τους γερόντους, καλλιεργεί την στέργα γη, κρατάει τα λιγοστά ζωντανά της φαμίλιας. Ανδρας και γυναίκα μαζί.

Και καρτερεί το γυρισμό του «αφέντη» που καμιά φορά κρατάει πολλά χρόνια, ίσως και μια ολόκληρη ζωή.

Αν και βαθειά ριζωμένη στη γή της, βαθειά συντηρητική και κατα κανόνα αναλφάβητη, η γυναίκα-μάνα του Τσαμαντά εκείνης της εποχής, με πρωτόγνωρη περηφάνια και αξιοπρέπεια σηκώνει το βαρύ φορτίο της μοίρας της και δίνει μαθήματα ζωής στα παιδιά της.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο έρχεται ο μεγάλος ξεριζωμός. Η δεκαετία 40-50 με τους αιματηρούς της πολέμους και κυρίως με τον εμφύλιο, χτυπάει ανελέητα τα χωριά της Μουργκάνας. Ο θάνατος, η καταστροφή, το κυνηγητό των ηττημένων, οι καινούργιες κοινωνικές συνθήκες που διαμορφώνονται, ξεριζώνουν ολόκληρες φαμίλιες που παίρνουν μαζικά πια τον δρόμο της οικονομικής προσφυγιάς. Οι περισσότερες εγκαταλείπουν οριστικά την γενέτειρα για τα μεγάλα αστικά κέντρα η τις κοντινές πόλεις. Αθήνα, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Κόρινθος, Κιάτο, Λουτράκι, Γιάννενα, Ηγουμενίτσα, Φιλιάτι Αλλά και στο εξωτερικό. Αμερική, Καναδά, Αυστραλία, Γερμανία. Κάποιοι σηκώνοντας τον δικό τους γολγοθά, παίρνουν τον δρόμο της πολιτικής προσφυγιάς στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Οι δυτικές συνοικίες της Αθήνας και του Πειραιά κυρίως δέχονται τις περισσότερες Τσαμαντιώτικες οικογένειες. Το χωριό ερημώνει. Και οι Τσαμαντιώτες αρχίζουν μια νέα ζωή όπου βρίσκονται. Δουλεύουν στα εργοστάσια, στις οικοδομές, μικροεπαγγελματίες, σερβιτόροι, ιδιωτικοί υπάλληλοι, επιχειρηματίες. Η δεύτερη και η τρίτη γενιά της Ξενητιάς μορφώνεται, σπουδάζει. Και οι περισσότεροι δεν ξεχνούν τα ριζά της Μουργκάνας. Μαθαίνουν στα παιδιά τους ν' αγαπούν τον τόπο τους, τις ρίζες τους, τα έθιμα, τα τραγούδια και τους χορούς τους. Πολλοί Ξαναγυρίζουν έστω για ένα προσκήνυμα. Αρκετοί τα τελευταία είκοσι χρόνια, ανοικοδομούν τα μισογρεμισμένα πέτρινα σπίτια τους. Κι όσοι μπορούν απόμαχοι πια έρχονται τους καλοκαιρινούς μήνες και τον δεκαπενταύγουστο για λίγες μέρες.

Είναι αλήθεια ότι η [μετανάστευση](#) σημάδεψε την Τσαμαντιώτικη κοινωνία. Ήταν το χαρακτηριστικό της. Ωστόσο θα ήταν άδικο να μην αναφέρουμε, ότι στον Τσαμαντά υπήρχαν οικογένειες που στήριξαν τη ζωή τους κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, στην κτηνοτροφία πριν ακόμα απ' τον πόλεμο. Ήταν μαγαζάτορες, μικροέμποροι στο χωριό ή μικροεπαγγελματίες. Οικογένειες που έμειναν στο χωριό και στα δύσκολα χρόνια του γενικού ξεριζωμού. Τα χρόνια του 50 του 60, τις κατοπινές δεκαετίες. Ακόμα και σήμερα. Ίσως ο Τσαμαντάς να τους οφείλει το ότι ζεί ακόμα.

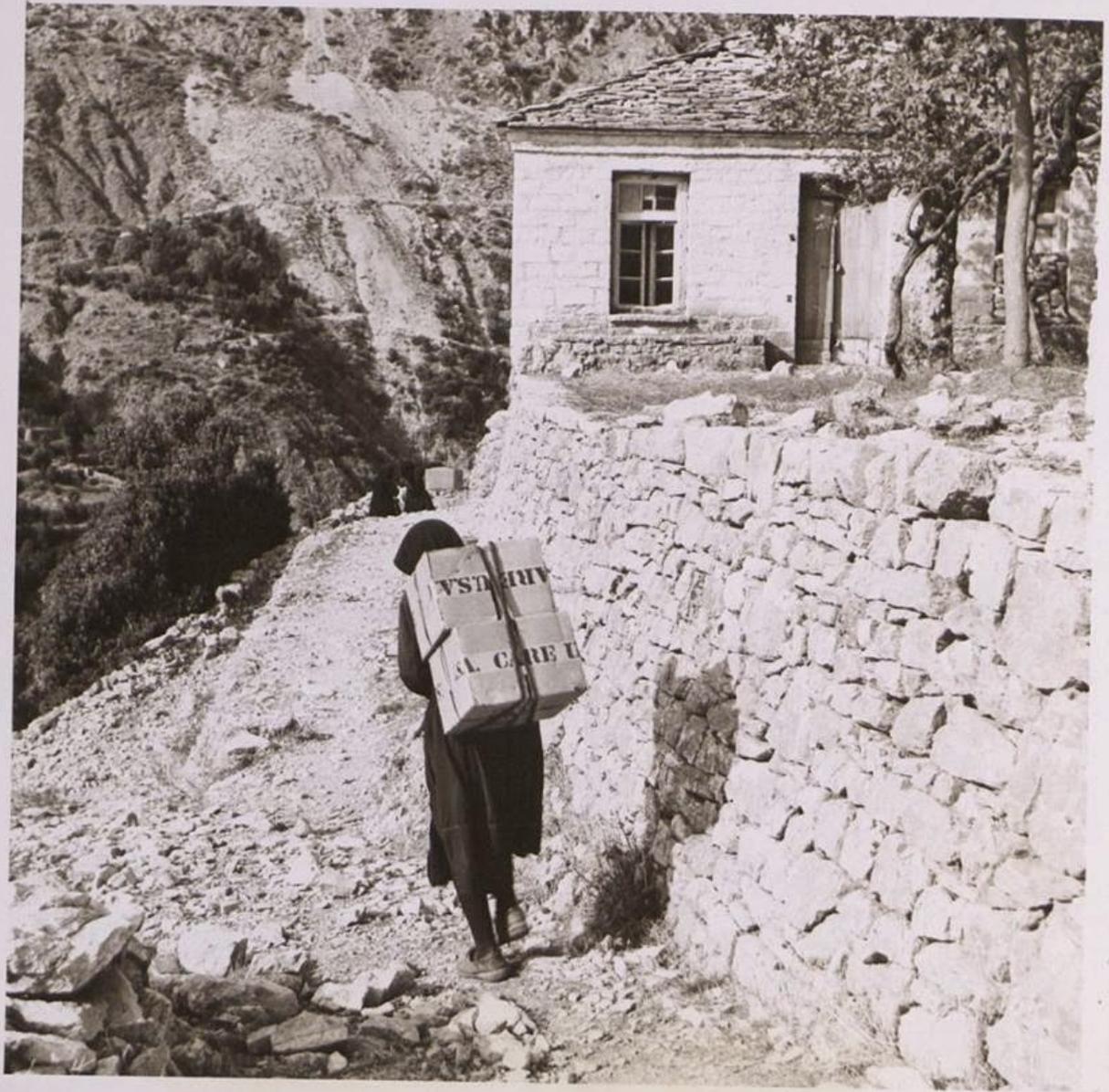
Τσαμαντιώτες μιας άλλης εποχής

-

•

This old woman trudges home with two food packages on her back, one for herself and one for her neighbor. Four packages make a full load for a mile, but two are not too heavy for her since the packages contain precious food.

•

Στίς φωτογραφίες βλέπουμε Τσαμαντιώτες να συγκεντρώνονται στού Βάρβα την ταραγμένη περίοδο 1944 - 1949 για να μοιραστούν Αμερικανική ανθρωπιστική βοήθεια την οποία βοήθεια μετέφεραν στρατιώτες με μουλάρια μέσα απο τα δύσβατα και κακοτράχαλα μονοπάτια της Μουργκάνας.

[Επάνω](#)